

Het Begijnhof van Herentals

Historische gids

Jan Cools

auteur JAN COOLS

vormgeving DOOR BEUTELS & TIJS BELLEMANS

actuele foto's DOOR BEUTELS

tekeningen PAUL & TIJS BELLEMANS

druk DRUKKERIJ STAD HERENTALS

D/2005/2416/4

tweede uitgave © 2006

0

Inhoudstafel

1. De begijnenbeweging door de eeuwen heen	5
2. Bijna 750 jaar begijnhof te Herentals.	9
3. Een wandeling op het Begijnhof te Herentals	13
3.1. De huizen van het Begijnhof	
3.2. De Sint-Catharinakerk	
3.3. Enige merkwaardige constructies in de omgeving van de kerk	
3.4. De afsluiting van het Begijnhof	
3.5. De wegen op het Begijnhof	
3.6. De beplanting op het Begijnhof	
3.7. De voormalige pastorie in de Burchtstraat nr. 7	
4. Een bezoek aan het Begijnhofmuseum.	29
5. Selectieve bibliografie	34

1

De begijnenbeweging door de eeuwen heen

*Beeld van de H. Begga, hout,
19de eeuw.*

De begijnenbeweging vond haar oorsprong in sociaal-economische verschuivingen, nieuwe gedachtestromingen en devoties die zich voordeden rond het einde van de twaalfde en het begin van de dertiende eeuw. De beweging was internationaal en kwam in heel West-Europa voor, maar zou zich het sterkst ontwikkelen en uiteindelijk praktisch alleen standhouden in de Zuidelijke Nederlanden. Daar werd ze gekenmerkt door een innig doorvoelde mystieke vroomheid. Meestal ging het om gewone vrouwen die om sociale, financiële en andere redenen verkozen niet in een streng geregeld klooster te treden, maar die wel diepe evangelische waarden wilden nastreven door een leven van gebed, soberheid, kuisheid en werkzame naastenliefde binnen een eerder los verband. Zij vestigden zich bij voorkeur rond een gebedshuis, gast- of godshuis, in een stedelijke context, al dan niet onder de leiding van een priester, en voorzagen door eigen arbeid in hun levensbehoeften. In de Nederlanden groeide die verzameling begijnhuizen op vele plaatsen uit tot een afgesloten begijnhof, een heuse stad in of naast de stad, met alle voorzieningen als kerk, kerkhof, ziekenhuis (infirmierie) en armendis (H.-Geesttafel). De Kerk stond erg wantrouwig

tegenover deze vrouwen, die aan haar rechtstreekse controle ontsnapten en mogelijk toegankelijk waren voor allerlei ketterse afwijkingen. Op het Concilie van Vienne (1310-1312) werden een aantal opvattingen die o.a. in begijnkringen voorkwamen, veroordeeld. Vervolgens werd bevolen de begijnengemeenschappen te ontbinden. Sommige bisschoppen in de Lage Landen, vooral die van Luik en Kamerijk, spraken uiteindelijk een positief oordeel uit over het (in begijnhoven meer geordende

Het Herentalse Begijnhof met het laatste begijntje, Maria Verboven (†1996).

en beter gecontroleerde) begijnenwezen in hun diocees, zodat de begijnhoven er na enige moeilijke jaren konden blijven bestaan.

De volgende eeuwen wisten de begijnhoven zich in de Zuidelijke Nederlanden staande te houden. Na de moeilijkheden tijdens de opstand tegen Spanje in de tweede helft van de zestiende eeuw herpakten ze zich en

dreven ze mee op het elan van de Contrareformatie. In de achttiende eeuw was er een gevoelige vermindering van de intredingen. Na in de Franse tijd met volledige verdwijning bedreigd te zijn geweest, overleefden een aantal begijnhoven onder het nieuwe bestuur van de Commissie van Burgerlijke Godshuizen, terwijl andere definitief ten onder gingen. Momenteel is de beweging zo goed als uitgestorven.

In Herentals was de organisatie gelijklopend met die op de meeste andere plaatsen. Tegen het einde van de Middeleeuwen lagen de structuren vast. Vier verkozen grootmeesteressen bestuurden samen het hof, twee van hen zorgden als rentmeesteressen voor de financiële leiding. Zij benoemden en controleerden een aantal andere verantwoordelijken, zoals de kosteres, de scholieren (zangeressen), de portiersters, de meesteressen van de conventen, van de infirmerie en van de H.-Geesttafel. Zij bepaalden de keuze van een provisor, een hogere geestelijke die het oppertoezicht hield en de belangen van het hof behartigde, en van twee momboren, leken die het Begijnhof vertegenwoordigden bij koop en verkoop van eigendommen en in proceszaken, en advies verstrekten. Samen met de provisor kozen ze de pastoor en de onderpastoor, die op gedrag en vroomheid moesten toezien. In het Franse tijdvak (1792/1794 - 1814), met de inlijving van het Begijnhof bij de Commissie, verdween deze ingewikkelde structuur. Voortaan werd de geestelijke communauteit bestuurd door een zuster (of moeder) overste.

Het begijnenbestaan bevatte zowel elementen van het kloosterleven als van 'de wereld'. De begijnen beloofden kuisheid en gehoorzaamheid aan de regel en aan oversten, maar niet voor het leven. Een gelofte van armoede deden ze niet. Zij konden het hof verlaten en trouwen, indien zij dat wilden, al werd hun dit sterk afgeraden en moeilijk gemaakt. Er waren tal van gemeenschappelijke gebedsdiensten en verplichte godsdienst oefeningen, maar de begijnen leefden alleen of met enkelen in aparte huizen, die zij konden kopen of huren. In hun levensonderhoud voorzagen ze met handenarbeid, bijna uitsluitend in de textielsector, aanvankelijk vooral met het weven en bleken van linnen, ook wel met het spinnen en weven van wol of het bakken van brood. In de zeventiende en achttiende eeuw werd massaal kant vervaardigd. Wanneer dat in de negentiende eeuw totaal onrendabel werd, breiden vele begijntjes kousen of ze wasten het linnen. Ook voor het onderwijs waren de begijnen belangrijk. Vele begijnen hadden een of enkele meisjes als kostgangsters, terwijl ook kinderen uit de stad vrouwelijke handwerken kwamen leren en enkele schamele centen verdienen. In de negentiende eeuw zou het Begijnhof van Herentals zich als scholencentrum ontwikkelen, grotendeels echter naast het begijnenwezen.

De herkomst van de naam begijn blijft enigszins duister. Men bracht hem in verband met Lambert le Bègue (de Stotteraar), stichter van een begijnhof te Luik in de twaalfde eeuw. Volgens anderen is de naam afkomstig van het Frans *beige*, de kleur van ongeverfde wol, waaruit de kleren van de begijnen gemaakt waren. Verder wordt een verband gelegd met allerlei spotnamen. Zo is er het Engelse *to beg*, bedelen, en het Franse *bégayer*, stotteren, maar ook gebeden prevelen. Ook werd gedacht aan een vervorming van Albigensis, de naam voor een aanhanger van een ketterse sekte in Zuid-Frankrijk. Hoe dan ook had de naam 'begijn' in het begin een ongunstige bijklank, die van onbetrouwbare, schijnheilige vrouw. Rond het midden van de dertiende eeuw werd de benaming officieel en verdween allengs de negatieve connotatie. De Heilige Begga, ten slotte, werd in de zeventiende eeuw naar voren geschoven als stichteres en patrones van de begijnhoven, maar dat verhaal kan de toets der historische kritiek niet doorstaan. Begga, dochter van Pepijn van Landen en stichteres van een klooster in Andenne, leefde in de zevende eeuw (+ 693), bijna vijfhonderd jaar vóór de opleving van het fenomeen van de begijnhoven. Dat belette de zeventiende-eeuwse begijnen niet haar als hun aristocratische beschermheilige te beschouwen.

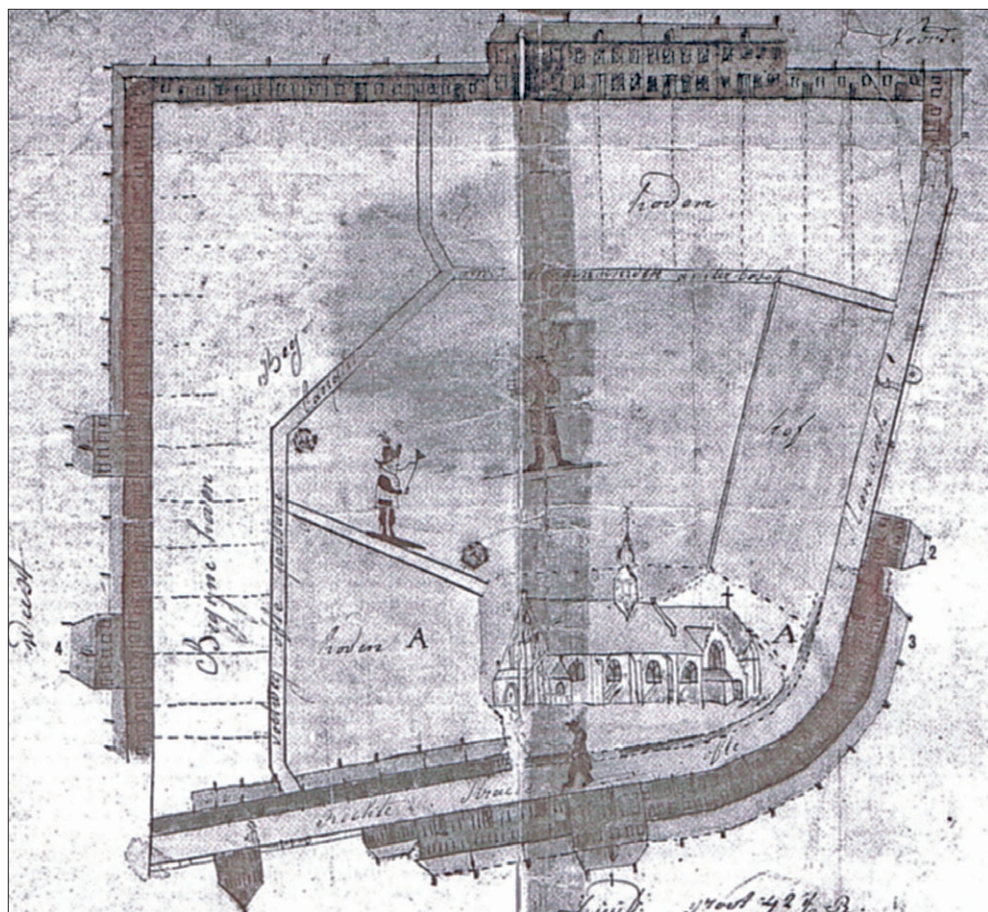
Plattegrond van Herenthals op de Ferrariskaart, 1771-1778.

Het oud begijnhof van Herentals werd gesticht vóór 1266. In 1270 werd het een aparte parochie, met eigen kerk en kerkhof. Het was gelegen in het meest noordelijke stadsgedeelte, het Nieuwland, aan de overzijde van de Nete. In zijn bloeitijd moet het zeer bevolkt zijn geweest. Rond 1470 waren er ca. 300 begijnen. Tijdens de Tachtigjarige Oorlog (1568-1648) stond Herentals enige tijd onder het gezag van de Oranjepartij (1576-1584). Om de omtrek van de stadswallen in te korten werd in 1578 het Nieuwland met het begijnhof opgeofferd en met de grond gelijk gemaakt.

Met het herstel van het Spaanse gezag in 1584 konden de verspreide begijnen weer aan een hergroepering denken. In 1585 werd in de Hoge Burchtstraat (thans Burchtstraat) een huis gekocht dat als infirmerie werd ingericht. In 1590 verleende het stadsbestuur toestemming om 26 huizen en aanpalende gronden tussen de Hoge Burchtstraat en de Lage Burchtstraat (nu de Begijnenstraat en de steenweg op het Begijnhof) aan te kopen, wat in 1597 door koning Filips II bevestigd werd. De eerste jaren werd gebruikgemaakt van de kapel van het H.-Drievuldigheidsgodshuis (waar vanaf 1613 het augustijnenklooster kwam).

In 1599 begonnen de begijnen met de bouw van hun nieuwe kerk. In een recordtijd werden nog hetzelfde jaar koor en dwarsbeuk afgewerkt, hoofdzakelijk met recuperatiesteen van (de kerk van) het oud begijnhof. De voltooiing van schip en zijbeuken volgde in 1614. Zelfs vele jaren na de oprichting van het nieuwe Begijnhof werden stenen aangevoerd van het oude hof. Nog in 2003 werden bij opgravingen aan de Vlaamse Landmaatschappij overblijfselen van de fundamenten van de oude begijnhofkerk blootgelegd.

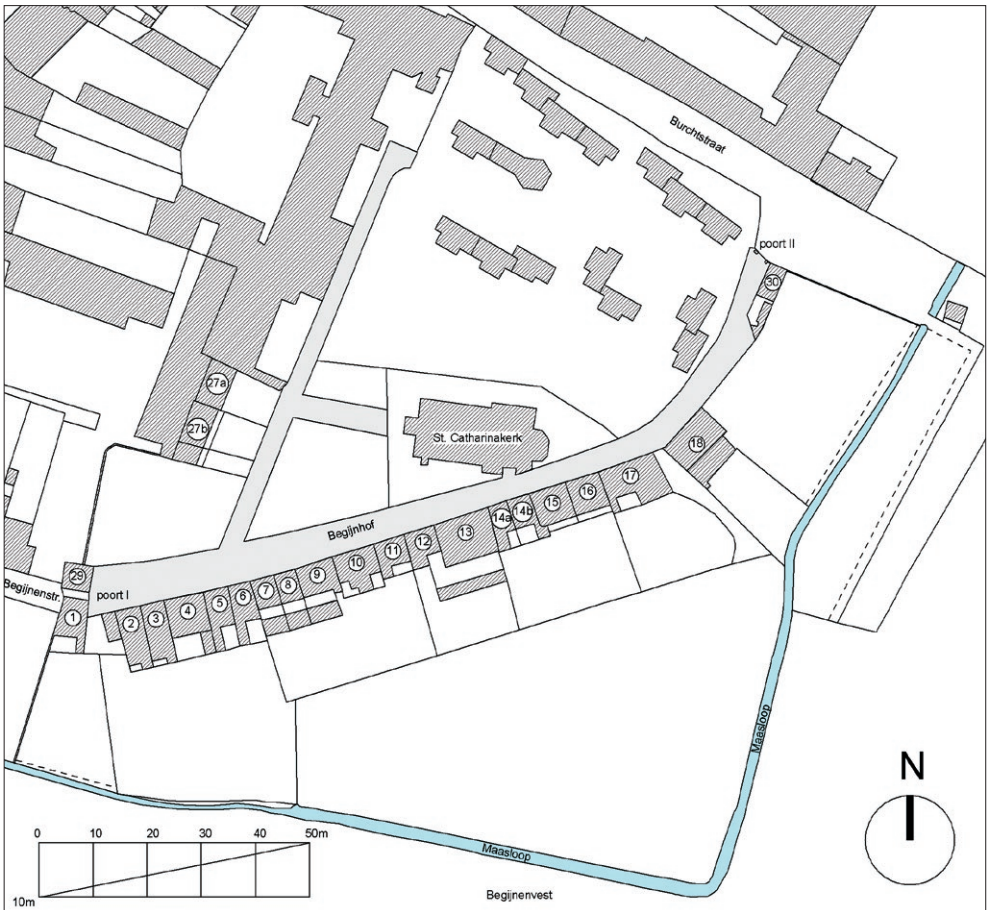
Het nieuwe Begijnhof kreeg weldra zijn definitieve vorm. Met behoud van het bestaande stratenpatroon ontstond een besloten geheel in driehoekvorm. Aan de zuidzijde van de steenweg rees geleidelijk de nog bestaande huizenrij op, meestal met verdieping. Aan de west- en de noordzijde (de Burchtstraat) kwam een lange rij woningen, de meeste zonder verdieping, met voortuin maar aan de achterzijde afgesloten met een blinde muur. Dit geheel werd de Achterbos genoemd. Ook in het nu groene middengedeelte van het hof stonden heel wat huisjes, vooral

Plan van het Begijnhof van Herentals, begin 19de eeuw.

tussen de poort van de Begijnenstraat en de kerk en tegenover de pastorie (nr. 18). Ook tegenover het Fundatiehuis stonden enkele woningen. De doorgang tussen Convent (nr. 17) en pastorie (nr. 18) is nog een herinnering aan de weg naar de vest vóór hier het Begijnhof gevestigd werd. Waar geen huizen met blinde achtergevels stonden, werd het Begijnhof mettertijd omgeven met muren. Aan de oostzijde, de zuidzijde en een deel van de westzijde werd de grens gevormd door een waterloop, de Maas ('het Maesken'), nu grotendeels gedicht en ingebuisd.

Na een nieuwe bloeitijd liep het aantal begijnen in de loop van de achttiende eeuw geleidelijk terug tot een tachtigtal. De Franse overheersing maakte een

Het Begijnhof volgens het huidige kadasterplan.

einde aan het Begijnhof als zelfstandige gemeenschap en plaatste het vanaf einde 1797, samen met het Gasthuis, onder het gezag van een gemeentelijke instelling, de Commissie van Burgerlijke Godshuizen (vanaf 1925 COO, vanaf 1976 OCMW). Al was er een begin van vernieling, afbraak en desintegratie, toch kwam de verkleinde begijnengemeenschap samen met het begijnhofcomplex de negentiende eeuw tamelijk ongeschonden door. In 1900 leefden nog 35 begijnen op een betrekkelijk ongerept Begijnhof, veilig achter poorten en muren. Van dat Begijnhof getuigde de vader van de tuinwijkarchitectuur in Engeland, Raymond Unwin, tegenover zijn Vlaamse collega Flor van Reeth dat hij daar zijn inspiratie had gevonden: "In driehoek, meneer, a masterpiece, uniek in de wereld!"

De negentiende eeuw bracht ook nieuw jong leven op het Begijnhof. In 1820 werd er een werkschooltje opgericht voor arme meisjes, geleid door enkele begijnen. Vanaf 1835 vestigden de gezusters Van Heteren zich op het hof. Ze bouwden er een heel onderwijsnet uit met Normaalschool, pensionaat, betalende school en gemeentelijke meisjesschool, waardoor na verloop van tijd de hele noordkant en een deel van de westkant van het hof werden ingenomen. De schoolstrijd van 1879 drong die omvorming tot scholen tijdelijk terug, maar in 1903 kochten de vertegenwoordigers van de Normaalschool de hele noordwesthoek van het Begijnhof. In 1903 en 1904 verrees daar een groots schoolcomplex naar ontwerp van architect **Jan DE VROEY** uit Berchem, dat op zichzelf verdiensten had, maar volkomen in strijd was met sfeer en proporties van het oude Begijnhof. In 1914-1915 werd dit schoolcomplex nog uitgebreid.

Tijdens de jaren 1960 zouden alweer belangrijke delen van het Begijnhof afgebroken worden. In 1962 werden de oude hoevegebouwen in de Burchtstraat verkocht en meteen gesloopt om plaats te maken voor de spiegelfabriek Mols-Dom. Na de sloop in 1965 van een schoolgebouw dat in 1862 naast de poort van de Burchtstraat was opgetrokken in de plaats van drie begijnhuisjes, bleven er nog een vijftal woningen in de Achterbos over. Ze werden afgebroken om tussen 1967 en 1971 plaats te maken voor vijftien gelijkvloerse bejaardenwoningen en een clubhuis, opgevat als paviljoentjes, naar ontwerp van de architecten **C. VANHOUT** en **P. SCHELLEKENS** uit Turnhout. In 1974 verdween ook de schuur uit 1857-1858 op het einde van de Burchtstraat. Er kwam een parkeerterrein.

Ondertussen werden meer en meer bejaarden op het Begijnhof gevestigd en werden de oude huizen zo goed en zo kwaad als het ging aangepast. De begijnen zelf stierven langzaam uit. Het laatste begijntje overleed in het rusthuis in 1996.

Momenteel is het Begijnhof met zijn onmiddellijke omgeving beschermd als stadsgezicht (11 september 1979). De kerk, de twee poorten, de Gildenkamer en de Infirmierie werden beschermd als monument op 13 augustus 1953, het Fundatiehuis werd eveneens beschermd als monument op 11 september 1979.

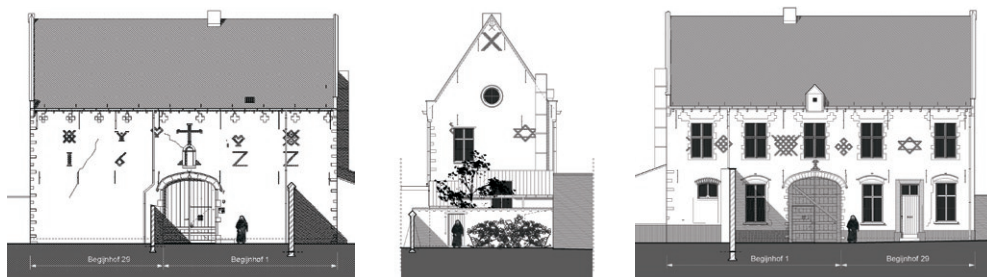
In 2001 richtte het OCMW een begijnhofwerkgroep op om na te denken over een toekomstvisie voor de hele site. Thans wordt gewerkt aan een herwaarderingsplan, dat o.a. inhoudt ook privé-kapitaal aan te trekken via erfpachtovereenkomsten voor een aantal huizen. Andere huizen zullen als sociale woning door Eigen Haard in erfpacht worden genomen.

3

Een wandeling op het Begijnhof te Herentals

3.1. De huizen van het Begijnhof

- Het **poortgebouw** (nr. 1 en 29) dateert uit 1622, zoals in gesinterde baksteen op

de buitengevel aan de Begijnenstraat te lezen staat. Op de verdieping aan de hofzijde heeft het gebouw zijn oorspronkelijke kruisramen bewaard. Op voor- en achtergevel zijn in gesinterde baksteen een aantal metselaarstekens aangebracht, o.a. een zespuntige ster, die als magisch beschermingsteken gold. De metselaarstekens waren een eeuwenoud gebruik, dat in de zestiende en zeventiende eeuw zijn hoogtepunt bereikte, maar het is lang niet zeker of de symboliek ervan nog herkend werd. De rondboognis in de buitengevel bevat een verweerd houten beeldje van de Heilige Catharina van Alexandrië (of Begga van Andenne?). De portierswoning werd in 1987 gerestaureerd door OCMW-personeel onder leiding van architect **Paul BELLEMANS**. Het huisgedeelte nr. 29 is sinds verscheidene jaren als Wereldwinkel in gebruik.

- De huizen nr. 2 tot 6 werden gebouwd in 1876-1877 volgens ontwerp van provinciaal architect **P.J. TAEYMANS** uit Turnhout. Het middelste huis, ruimer en hoger met centrale entree, was oorspronkelijk bedoeld als woning voor de onderpastoor van het Begijnhof. Tot 2005 werd deze woning bewoond door E.H.L. Van Obberghen. De overige huizen links en rechts vormen elkaars spiegelbeeld.

■ De drie eenvoudige, gelijkvormige huizen nr. 7, 8 en 9 werden gebouwd in 1840-1842. Nr. 9 is echter een dubbelhuis, aangezien een ouder huisgedeelte van twee traveeën ermee samengevoegd werd. Het dichtgemetselde rondboogdeurtje en het jaartal 1716 in gesinterde steen verwijzen naar de oorspronkelijke bouwfase.

■ Over het huis nr. 10 bestaan geen precieze gegevens. Zoals de andere huizen uit de zeventiende en de achttiende eeuw bevat het een opkamer (kelderkamer) boven de kelder. De rondboogdeur met bovenlicht verwijst minstens naar de achttiende eeuw. Op een zolderbalk kan men 1732 lezen.

■ Het huis nr. 11 behoort ongetwijfeld ook tot de bouwfase van het begin der achttiende eeuw. Het huis bevat nog interessante oude elementen, zoals een achttiende-eeuws stucplafond in de voorkamer. In 1867 werd het huis gemoderniseerd, waarvan vooral de trap en de bovenverdieping getuigen. Van 1946 tot 1966 woonde en werkte hier Jozef Remi Verellen, rustend priester-leraar en stadsarchivaris van Herentals.

■ De **Gildenkamer** (nr. 12). Dit huis, met rondboogdeur en bovenlicht, toont het bouwjaar 1713 in gesinterde baksteen. Het hoorde een tijd samen met het Convent, dat twee jaar later werd gebouwd. In 1850 werd het gebouw ingericht als ontvangerij en kantoor van de Commissie, wat de tralies voor de ramen verklaart. Sinds 6 oktober 1974 heeft de Sint-Sebastiaansgilde hier een onderkomen.

■ Het **Convent**, later de **Infirmierie** (nr. 13). Het convent op een begijnhof diende als novicehuis, waar de jonge begijnen gedurende één jaar hun vorming ontvingen. Soms woonden er ook wel oudere begijnen. In de zeventiende eeuw waren er in Herentals twee conventen. Waar ze precies stonden, is niet duidelijk.

Het nieuwe Convent, later Infirmierie, werd in 1715-1716 opgetrokken in Oevelse en Boomse baksteen en gedekt met leien. Het imposante gebouw, met zijn verhoogde begane grond (zodat de opkamer hier ontbreekt), zijn getrapte dakvenster en zijn barokke deuromlijsting met grillig bovenlicht, is goed bewaard, deels in zijn oorspronkelijke gedaante, deels volgens een verbouwing in het midden van de negentiende eeuw. Van de oprichtingsperiode dateert een partij 'geleije steentjens', gekocht in Antwerpen en nu nog te zien in de keuken.

De datering van de bouw wordt bevestigd door het jaartal 1715, in de jaarankers op de voorgevel en op wit bepleisterde stenen op de achterzijde van het gebouw. Op de dubbele deur in de gang vindt men negen ingewerkte glasraampjes, die oorspronkelijk de benedenramen van de voorgevel gesierd moeten hebben. Destijds droegen ze ook elk een gedateerd schenkingsopschrift. Op één na dateren ze van 1716. Het negende nog bestaande raampje, met afbeelding van het wonder van de Hegge, was 1614 gedateerd, het jaar van de voltooiing van de kerk.

In 1776-1777 werd de plafonnering (toen 'lamberseren' genoemd) aangebracht. Het is echter niet duidelijk of dit alleen betrekking heeft op de benedenverdieping, en meer bepaald op de twee voorkamers en de gang, of op het hele huis. Het jaartal 1776 is in ieder geval zichtbaar in de hal.

Met de Franse overheersing braken beroerde en verwarde tijden aan. In 1799 werd het Convent als nationaal goed verkocht, maar dankzij de insolventie van de koper kwam het opnieuw

De Infirmierie, oorspronkelijk Convent, uit 1715.

onder het Begijnhof, dat ondertussen eigendom van de Commissie van Burgerlijke Godshuizen was geworden. Daar de oude Infirmierie, die buiten het hof achteraan in de Burchtstraat stond, tijdens de slag om Herentals op 28 oktober 1798 was uitgebrand, werd ze in 1801 definitief in het Convent gevestigd.

Van 1851 tot 1853 werden er verbeteringswerken aan de Infirmierie uitgevoerd. Ramen, deuren en vloeren werden vernieuwd. Vermoedelijk werd in die periode de vrijstaande achterbouw opgetrokken. In 1855 bouwde J.B. Verstreyden de huidige trap in de Infirmierie, met leuning en console in mahonie, de balusters in eik.

Bovenop het trapgeveltje van de Infirmierie bevinden zich een horloge met één wijzer en een klok. Ongetwijfeld dateren ze van de bouwperiode, maar een rekening werd niet gevonden. Wel werden in 1836 een nieuwe wijzer en wijzerplaat vervaardigd, samen met een lange spil die naar het horlogemechanisme op de zolder liep. In 1874 kwam er een nieuw klokje, gegoten bij **Severin VAN AERSCHODT** in Leuven. Momenteel wacht de hele installatie op restauratie.

In 1904 werden de voorgevels van de Infirmierie en van de twee huizen aan weerszijden gereinigd, van een gecementeerde plint voorzien en hervoegd met de huidige opgelegde knipvoeg, wat ze van de rest van de huizenrij onderscheidt. De achtergevel van de Infirmierie, met rondboogdeur en bovenlicht, bewaard kloosterkozijn en beluikte benedenramen, heeft zijn oude uitzicht beter behouden. In 1984 werd in de Infirmierie het Begijnhofmuseum ingericht. (Zie aparte beschrijving achteraan.)

■ Het huis nr. 14a werd vermoedelijk rond het einde van de negentiende eeuw verbonden met de Infirmierie. Het bevat een opkamer beneden links en een originele oude trapkast. Het gebouw wordt thans gebruikt als dienstruimte voor het museum en de kerk.

geveltekeningen 14b en 14a

■ Het huis nr. 14b is, ondanks de verbouwingen aan beide huizen, nog herkenbaar als het spiegelbeeld van nr. 14a, waarmee het ongetwijfeld gelijktijdig gebouwd is. Het bevat eveneens nog zeer oude onderdelen, zoals een trapkast en een opkamer. Bovendien heeft één kamer een achttiende-eeuws stucplafond. Het huis draagt in gesinterde baksteen het jaartal 166. op de gevel.

- De huizen nr. 15 en 16 zijn eveneens elkaars spiegelbeeld. Op een gevelsteen van het linkerhuis is nog ANNO te lezen, op de rechtergevel is de jaarsteen helaas onleesbaar. De achtergevels werden elk verhoogd met dakvenster onder tuitgevel met overhoeks topstuk en schouderstukken, rondboogluikje met zandstenen diamantkopsleutel en -imposten. Wellicht kan hier gedacht worden aan twee niet-geïdentificeerde huizen, die gebouwd werden in 1722.

- Het **Convent** (nr. 17). Dit perceel bestond oorspronkelijk uit twee panden. Vanaf einde 1827 tot 1831 werd het gebouw grondig gerenoveerd en tot Convent ingericht. De bepleisterde gevel dateert ongetwijfeld van toen. Het gebouw werd na restauratie en herbepleistering onder leiding van architect **Paul GEVERS** in 1979 door het OCMW omgevormd tot dienstencentrum voor senioren.

- De **pastorie** (nr. 18). Tijdens het Ancien Régime woonde de pastoor buiten het hof in een huis van de Burchtstraat. Vanaf 1 januari 1806 vestigde hij zich in deze woning. Mogelijk in 1810 werden renovatiewerkzaamheden uitgevoerd. Of de mooie hardstenen Louis XVI-omlijsting van de voordeur van toen dateert, is zeer onzeker. Ook in 1908 werden belangrijke verbeteringswerken uitgevoerd onder leiding van architect **J.B. VAN BOUCHOUT** uit Lier. Later onderging het interieur nog meerdere aanpassingen.

Op alle oudere afbeeldingen is de voorgevel van de pastorie wit bepleisterd. De huidige geschilderde baksteenimitatie is een recente ingreep, mogelijk van de jaren 1950.

- Het **Fundatiehuis** (nr. 27). “De Fondatie”, zoals ze meestal genoemd werd, werd in 1657 gesticht als gemeenschapshuis voor negen begijnen.

De gevel heeft in de loop der tijden duidelijk aanpassingen meegemaakt. Eén kloosterkozijn in de voorgevel bleef bewaard. De opkamer heeft een plafond met trogwfelsels en een bepleisterde

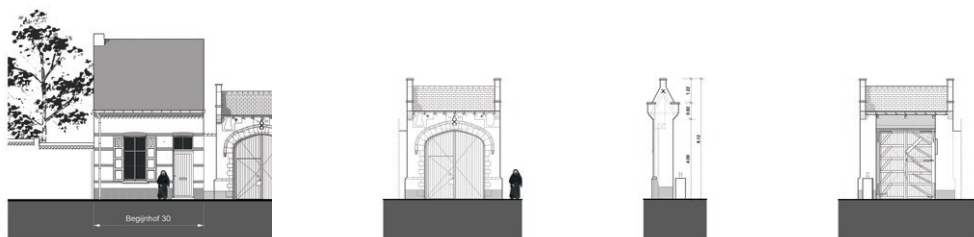

Het Fundatiehuis uit 1657.

moerbalk met stucwerkmotief en datum 1740. Belangwekkend is het sterk verweerde zandstenen bas-reliëf boven de ingang, met voorstelling van de Heilige Familie. Het werd gerestaureerd in 2004.

Het gebouw onderging in 1982 een zachte restauratie, uitgevoerd met OCMW-personeel onder leiding van architect **Paul BELLEMANS**. Van 1986 tot 1993 deed het dienst als stadsarchief. Sindsdien wordt het gebruikt als vergaderlokaal voor de Herentalse culturele verenigingen.

- De twee lage huisjes naast het Fundatiehuis werden in 1904 gedeeltelijk afgebroken en heropgebouwd, vermoedelijk ongeveer zoals ze er voorheen uitzagen.
- De **poort aan de Burchtstraat** dateert uit 1640, zoals vermeld op een geschilderde inscriptie aan de buitenzijde. Boven de zandstenen spitsboogpoort bemerkt men beschilderde steigeraten.
- Het portiershuis in de Burchtstraat nr. 30 werd gebouwd in 1894-1895. Het was niet bedoeld voor een begijn, maar wel voor de werkman van het Begijnhof en kwam dan ook niet op het hof, maar op de Burchtstraat uit.

3.2. De Sint-Catharinakerk

De Sint-Catharinakerk op het Begijnhof is een laatgotische pseudo-basiliek met een driezijdig gesloten koor, een kruisbeuk en een driebeukig schip onder één dak, dat bekroond wordt met een sierlijke dakruiter. Koor en transept van de bakstenen kerk werden opgetrokken in 1599 (cf. de witte steen boven de deur van de oude sacristie). De kerk werd voltooid in 1614, zoals de muurankers op de westgevel vermelden. Er

werd ruim gebruikgemaakt van gerecupereerde steen van het oude begijnhof. Voor de fundamenteen werd naast al dan niet gebroken baksteen en puin ook ijzersteen uit de streek gebezigd. Het opgaande metselwerk is in baksteen, met gebruik van witte natuursteen (Gobertange) voor de plint, speklagen, deuromlijstingen en dekstenen. Waar de speklagen niet doorliepen, werden ze door imitatielagen vervolledigd. Het baksteenmetselwerk was oorspronkelijk zeer verzorgd. De kalkmortelspecie werd over de randen uitgesmeerd en vlak gestreken. In de mortel werden dan regelmatige voegen ingesneden. Het gehele muuroppervlak werd vervolgens overschilderd met een gekleurde saus, baksteenrood voor de baksteenpartijen en hun voegen, natuursteenkleurig voor de partijen in (imitatie-)natuursteen. In het bijgebouwtje van de kleine sacristie is deze afwerking op een oorspronkelijke buitenmuur vrij goed bewaard gebleven.

Latere bouwfasen waren eerder bescheiden: het nieuwe scholierenkoor en het westportaalje kwamen in 1655 tot stand. Het scholierenkoor bestond uit een zangtribune met eronder een bergplaats. De dichtgemaakte ramen zijn nog goed waar te nemen op de gevel noordwaarts van het koor. Van het begin van de achttiende eeuw dateren het beeld en de nis van **Ons Heer op de Koude Steen**, westwaarts tegen de zuidgevel. De bergplaats achter de (oude) sacristie werd gebouwd in 1721, de huidige sacristie op de plaats van het scholierenkoor kwam er tussen 1780 en 1787. Sindsdien is de verdieping van het scholierenkoor ontoegankelijk. Alleen daar is de afwerking van de stucbepleistering van het houten gewelf uit 1721

(koor) of 1754-1757 (schip) bewaard gebleven. Vanaf 1874 begon de neogotische omvorming van de kerk. De ramen kregen gotisch maaswerk, binnen kwamen brandglasramen en muurschilderingen de kerk verfraaien. In 1878-1879 en 1886 zorgde de Herentalse ijzergieter **August VAN AERSCHOT** voor het gietijzeren **hekwerk** met funeraire motieven aan de straatkant. Het diende als afsluiting van het sindsdien verdwenen kerkhof.

In 1884 werd de trapgevel van het zuidelijk transept vervangen door een tuitgevel, bekroond met een stenen kruis. In 1899 volgde een restauratie van de buitengevels onder leiding van architect **P.J. TAEYMANS**. Voor de vervanging van dekstenen, lekdrempels en vensterdorpels werd Euville gebruikt. In de zijbeuken kwamen nog nieuwe ramen in 1904 en het grote westraam dateert in zijn huidige neogotische vorm pas van 1932. Van dan af gebeurde er, behalve het herstel van oorlogsschade, haast niets meer aan de kerk. In 1985 was het leien dak zozeer gehavend dat er een noodbedekking in roofing werd aangebracht.

De aanloop tot de restauratie gebeurde moeizaam en traag. De kerk is immers eigendom van het OCMW, maar ressorteert onder de kerkfabriek Sint-Waldetrudis. Uiteindelijk trad de stad Herentals in de plaats van de kerkfabriek als bouwheer op, met subsidies van de Vlaamse Gemeenschap en van het provinciebestuur. Van 1995 tot 1998 werd grondig archivalisch, bouwhistorisch en bouwtechnisch onderzoek

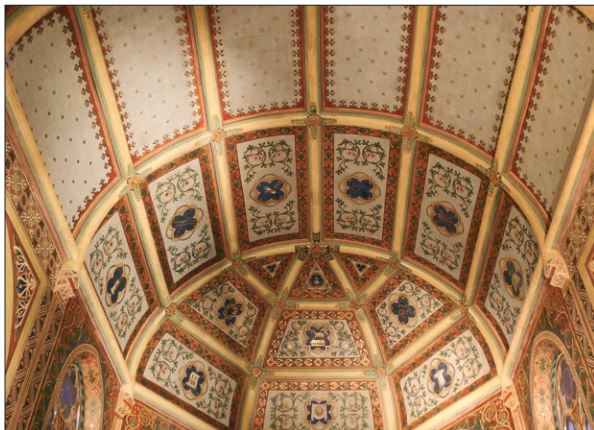

uitgevoerd door Jan Cools, Linda Van Langendonck, Linda Van Dijck en Lode Dekoninck, onder leiding van de architecten **Paul BELLEMANS** en **Rutger STEENMEIJER**, die de eigenlijke studie voor de restauratie op zich namen. Bijkomende bouwhistorische bevindingen werden later

nog gedaan door Linda Van Dijck en Ann Biebuyck. In het najaar van 2002 startte aannemer Corvers-Vrancx uit Veerle met de restauratiewerken. Als beëindiging van de belangrijkste buitenwerken werden de kruisen van toren en koorapsis gezegend op 13 december 2003. Aan dit jaar herinnert het jaartal en het hartje op de zuidzijde van het leien dak, zoals ook in 1884 geschiedde bij het vernieuwen van het leien dak. Op 26 november 2005 volgde de feestelijke heropening van de gerestaureerde kerk.

Bij het betreden van de kerk valt meteen de neogotische schildering op. Vóór 1874 werd het interieur regelmatig gewit, ongeveer om de tien jaar, soms met toevoeging van lakmoes (mauve). Toch werd ook een bescheiden muurschildering teruggevonden, achter het Sint-Jozefaltaar (dwarsbeuk zuid), die moet dateren van het allereerste begin, mogelijk dus 1599. De huidige **koorschildering** werd uitgevoerd door **Joseph VAN AERSCHOT** in 1874. Ze bestaat hoofdzakelijk uit twee sjabloonmodellen, die echter gelijktijdig werden aangebracht. Boven het gestoelte ziet men aan weerszijden een figuratieve schildering met een specifieke voorstelling van de Heilige Drievuldigheid, de zogenaamde Genadestoel (noord), en de Boodschap aan Maria (zuid). De houten gewelfvlakken werden gesierd met tal van symbolen, zoals de lijdenswerktuigen.

Tegelijk werden de **koorramen** in neogotische zin omgevormd en gesierd met brandglasramen van **Leopold PLUYS** uit Mechelen, naar ontwerptekeningen van **Edward DUJARDIN** uit Antwerpen. In 1890 werden ze aangevuld met ramen in het transept, vervaardigd door **Germain JAMINÉ** uit Hasselt.

De schildering van het koor werd nooit verwijderd of overschilderd en kwam wel niet ongeschonden, maar goed herkenbaar tot ons. In schip en zijbeuken daarentegen is de neogotische schildering van 1874 meermaals geheel of gedeeltelijk hernomen in een gewijzigde vorm. In 1932 krabden de gebroeders **Emiel en August TEGENBOS** alle muren (maar niet de zuilen) af en brachten ze op een cementbepleistering een eenvoudige imitatie van zandsteen met plint in ijzerzandsteen aan. Deze zeer

natuurgetrouw uitgevoerde plint is uiteindelijk bij de recente restauratie behouden. De muren, de zuilen en hun kapitelen (in gips, aangebracht in 1874) werden echter herschilderd op basis van de gegevens van het stratigrafisch onderzoek ter plaatse, aangevuld met de voorstelling op twee foto's van ca. 1910 en 1914-1918. Met uitzondering van de zijbeuken, waar precieze gegevens ontbreken, werd de schilderfase van 1897 en 1901 (door **Vincent VERSTREYDEN**) met historische nauwkeurigheid hernomen.

Het kerkmeubilair bevat tal van waardevolle stukken. Uit de oude kerk stamt nog de **calvariegroep** onder de scheiboog. De gekruisigde Christus en Johannes zijn zestiende-eeuws, terwijl Maria mogelijk iets recenter is. Het kruis zelf en de beschildering zijn neogotisch. In het koor hangt ook een laatgotische koperen **luchter** met Maria in stralenkrans uit de zestiende eeuw. Een stenen **beeldje van de Heilige Catharina** uit de late vijftiende of de vroege zestiende eeuw prijkt in een nis boven de ingangseur.

Biechtstoel, gedateerd 1634.

Koorgestoelte uit 1670-1673.

Preekstoel uit 1680.

Enige grote meubelstukken dateren uit de barokperiode. De zeldzame vroegbarokke **biechtstoel** naast de ingang is gedateerd 1634. Hij bevat merkwaardig genoeg ook een toiletspot, vermoedelijk een 19de-eeuwse ombouw van een vroegere gris-pot, een verwarmingstoestel met houtskool of met een opgewarmde steen. De **communiebank** werd uitgevoerd door de Herentalse schrijnwerker **Joris VAN TENDELO**

in 1664-1667. De twee **koorbanken** dateren van 1670-1673 en zijn werk van de Herentalsenaar **Jacobus VERBUECKEN**. Het beeldsnijwerk komt, gezien de grote gelijkenis met het koorgestoelte van de Sint-Waldetrudiskerk, praktisch zeker uit het atelier van de Antwerpse beeldhouwer **Peter VERBRUGGEN de Oude**. De twee banken vormden oorspronkelijk één geheel, opgesteld aan de zuidzijde. De richting waarin de vier vrouwelijke heiligen in de medaillons (Dimpna, Catharina, Barbara en Margareta) kijken, bevestigt dit.

Een meesterwerk is de **preekstoel**, met de figuren van geloof, hoop, liefde en onschuld onder de kuip, en de symbolen van synagoge en kerk onderaan de trap. **Jacobus VERBUECKEN** vervaardigde hem in 1680, **Peter VERBRUGGEN** zorgde voor het schitterende beeldhouwwerk, daarbij bijgestaan door zijn twee zonen **Peter** en **Hendrik Frans**.

Kort vóór de Franse tijd had nog een begin van omvorming in classicistische zin plaats. In 1780 werd het **doksaal** met tochtportaal opgetrokken in Louis XVI-stijl. Het oude scholierenkoor werd afgesloten en beneden kwam de nieuwe **sacristie**. Kasten en lambrisering, met kruis en twee geschilderde medaillons met Onze-Lieve-Vrouw en Sint-Catharina, werden vervaardigd in 1787-1788.

Het **orgel**, teruggaand tot een instrument van **Jan BREMSER** uit Mechelen uit 1656, werd in 1892 tot een dubbel orgel omgebouwd door **P. STEVENS-VERMEERSCH** uit Duffel.

Een opvallend interieurelement is de neogotische gietijzeren afsluiting van de ruimte die gereserveerd was voor de begijnen, in 1879 geleverd door **August VAN AERSCHOT**, ter aanvulling van een door hem in 1846 vervaardigde afsluiting in een meer bij de empirestijl aanleunende vormgeving.

Achteraan in de kerk hangen twee anonieme schilderijen uit de zeventiende of wellicht eerder uit de achttiende eeuw. Ze stellen de **Hulde aan Maria en het Jezuskind** en het **Laatste Avondmaal** voor. Ze behoren echter niet tot het oude kerkbezit, maar werden pas in 1958 uit de Infirmierie naar de kerk overgebracht. Ook enige oude beelden verdienen onze aandacht, zoals de **Nood Gods** in de zijbeuk noord uit de zeventiende eeuw. De groep van de **Heilige Familie** in de zijbeuk zuid, voor het eerst vermeld in 1709, en het beeld van **Sint-Antonius van Padua** naast het Sint-Jozefaltaar (transept zuid), vermeld in 1734, zijn achttiende-eeuws werk.

Oude foto-opname interieur St.-Catharinerkerk, 1914-1918 (Foto K.I.K.).

De meeste andere beelden zijn negentiende- of twintigste-eeuws, de meeste in hout, enkele in gips. Het beeld van **Sint-Franciscus de Hieronymo** naast het Maria-altaar (transept noord) dateert mogelijk uit 1809. De beelden van **Maria** en het **Heilig Hart**, onder baldakijn bij de ingang van het koor, komen uit het atelier van **Benoît VAN UYTVANCK** uit Leuven (1903). De gipsen **kruisweg** dateert van 1858.

Een hoogstaand neogotisch kunstwerk is het **hoofdaltaar**, in marmer en albast. Het werd vervaardigd door **Pierre PEETERS** uit Antwerpen in 1889. **Albrecht JACOBS** leverde het koperen **tabernakeldeurtje**. Naderhand werd het altaar nog verfraaid met koperen **sierstukken** van **Lambert VAN RIJSWIJCK** te Antwerpen. **Pierre PEETERS** was ook de maker van het houten beeld van de **Heilige Gerardus Majella** in 1898.

De twee **biechtstoelen** aan weerszijden en de twee **zijaltaren**, toegewijd aan Onze-Lieve-Vrouw en aan Sint-Jozef, dateren vermoedelijk geheel of gedeeltelijk uit het midden van de negentiende eeuw. Achter de bekroning van het Sint-Jozefaltaar, boven de kleine sacristie, werd in 2003 een overwelfde bakstenen ruimte teruggevonden, waarin een (lege) koffer stond. Hij berust thans in het Begijnhofmuseum.

Het moderne altaar met lezenaar dateert van 1967. Het werd ontworpen door **Alfons VAN DE WATER**.

Aan de buitenzijde van de kerk, in de zuidwesthoek, bevat een aedicula het houten beeld van **Christus op de Koude Steen**, daterend van het begin van de achttiende eeuw. Het beeld is bekleed met een loden mantel. Ter hoogte van het zuidertransept, onder een afdak, ziet men een **wandschildering met Christus in de Hof van Olijven**. Het grotendeels vergane schilderij (reeds vermeld in 1616) werd in 1958 herschilderd door **Kallist FIMMERS**.

In de dakruiter hangen **twee klokken**. De kleinste, Maria geheten, weegt ca. 150 kilo. Ze werd in 1744 hergoten met klokkenspijs van haar voorgangster uit 1599 door **Peter VAN DEN GHEYN** te Leuven. De grotere Gregoriusklok van 250 kilo werd in 1547 gegoten door **Jan MOER**. De klok was eigendom van het nonnenklooster in Waalwijk (Noord-Brabant). Nadat de zusters, de zogenaamde 'spinsters', in 1733 waren uitgeweken naar Antwerpen, verkochten zij in 1743 hun klok aan de begijnen van Herentals.

De kerk bezit een rijke schat aan liturgische voorwerpen, zoals een zilveren zonnemonstrans uit 1669 door **Jan MOERMANS** uit Antwerpen, een schitterende rococokelk in verguld zilver, vervaardigd in Gent in 1742, tal van zilveren altaarkandelaars en een koperen wijwateremmer uit de vijftiende of zestiende eeuw. Bijzonder waardevol is ook het 'gouden gewaad' uit de zestiende eeuw, bestaande uit een kazuifel, twee dalmatieken en een koorkap.

3.3. Enige merkwaardige constructies in de omgeving van de kerk

Aan de ingang van het laantje tegenover de hoofdingang van de kerk ziet men twee **siervazen** op sokkel. Deze zijn een overblijfsel van een Calvarie, in 1716 opgericht tegen de buitenmuur van het koor met het reeds aanwezige zestiende-eeuwse kruisbeeld, geflankeerd door Maria en Johannes. Bij een constructie in blauwe steen hoorden ook twee 'pedestaelen'. In 1874 werden de beelden naar binnen gehaald en verloor de barokke constructie haar functie. Denkelijk in 1878 werd het pad van het portaal naar het Fundatiehuis aangelegd en werden de twee vazen op voetstuk ter versiering aan weerszijden opgesteld.

Daar waar het weggetje van het Fundatiehuis richting Burchtstraat een scherpe bocht maakt, staat de **Mariazuil**, een geschilderde stenen zuil met polygonale sokkel. Erboven prijkt een eenvoudig kapelletje met Mariabeeld, afgesloten met een beglaasde deur. Historische gegevens ontbreken bijna volledig, maar het bestond zeker reeds in het begin van de negentiende eeuw.

Op enkele stappen vandaar vinden we rechts, onder een grote treurwilg, de **Lourdesgrot**. Ze werd opgericht op 15 juni 1919 op initiatief van zuster Maria Proost, begijn.

3.4. De afsluiting van het Begijnhof

Waar de achtermuren van de huizen zelf geen afsluiting vormden, werden muren opgetrokken. De nog bestaande muur achteraan in de Burchtstraat werd oorspronkelijk gebouwd in 1660. Nadat de Fransen de Infirmerie en aangrenzende gebouwen van het Begijnhof op 28 oktober 1798, tijdens de Boerenkrijg, in vlammen hadden laten opgaan, werd de muur heropgebouwd in 1802, jaar waaraan een

witte Gobertangesteent herinnert. Aan de zuidwestkant van het Begijnhof, naast het nieuw aangelegde verbindingspad tussen Begijnenstraat en Augustijnenlaan, staat nog een muur, die de scheiding vormde met het augustijnenklooster. Hij dateerde in oorsprong van 1632-1642. In 1802 werd de omvergewaaide muur eveneens heropgebouwd met recuperatiesteent. Ook hier wordt het jaartal door een Gobertangesteent vermeld.

Beide muren werden gerestaureerd in 1997-1998 onder leiding van architect **Paul BELLEMANS**.

Een derde, sterk begroeide muur is nog te zien tussen het hof en de speelplaats van het Sint-Jozefinstituut. Hij werd gebouwd in 1692 en/of in 1695.

Aan de zuidzijde van het hof is er nooit een muur opgetrokken. De thans grotendeels ingebuisde of drooggevallen Maasloop vormde er een natuurlijke hindernis.

3.5. De wegen op het Begijnhof

De eerste vermelding van de reeds bestaande steenweg duikt in de rekeningen op in 1639. Verder was er een voetweg langs de huizen achterin, de 'Achterbos'. Evenals het kerkhofpad was hij aangelegd met zand en gruis, maar mettertijd werd hij ook geheel of gedeeltelijk gekasseid.

In 1873 werd de steenweg gedeeltelijk heraangelegd, waarvoor grote hoeveelheden kasseien in zandsteen werden aangekocht, afkomstig uit een groeve bij Huppaye (ten zuiden van Tienen, de streek van de witte Gobertangesteent). In 1876 en 1878 werden eveneens honderden meters bestraat, vermoedelijk uit een reeds bestaande voorraad. Het gaat hier om de weg van de Achterbos, die toen gedeeltelijk verlegd werd. Waar er voorheen een verbindingsweg was van de kerk naar de noordwesthoek van het hof, kwam er nu een laantje van de kerk recht naar het Fundatiehuis. Het werd omzoomd met nieuwe hagen en boompjes in taxus, die ondertussen enorm zijn uitgedijd.

3.6. De beplanting op het Begijnhof

Op het Begijnhof hebben groene zones steeds een belangrijke plaats ingenomen. De tuinen werden van de weg afgescheiden door verzorgde hagen. Over de aard van de beplanting weten we niet zo veel. Herhaaldelijk is er sprake van hagen van haagbeuk, haagdoorn en fruitbomen. De huidige taxushagen tussen de kerk en het Fundatiehuis gaan denkkelijk terug tot ca. 1878.

3.7. De voormalige pastorie in de Burchtstraat nr. 7

Zeker reeds in het begin van de zeventiende eeuw woonde de pastoor van het Begijnhof in een huis in de Burchtstraat. In 1773 werd deze pastorie nieuw opgebouwd en kreeg ze ongeveer het uitzicht dat ze nu nog heeft, met grote nieuwerwetse vensters met arduinen omlijsting. De baksteen was afkomstig uit Noorderwijk en Oevel. Het huis werd met leien gedekt en boven de voordeur kwam de nog bestaande sierlijke rococowaaier in smeedijzer, geleverd door Steps uit Lier.

In de Franse tijd kwam deze pastorie in onduidelijke omstandigheden in privé-handen. Ze veranderde meermaals van eigenaar en bood op het laatst onderdak aan het gemeenschapsonderwijs.

4

Een bezoek aan het Begijnhofmuseum

De Infirmierie van het Begijnhof heeft zowel binnen als buiten grotendeels haar oorspronkelijk uitzicht behouden, weliswaar met aanpassingen van het midden van de negentiende eeuw. Ook de bemeubeling en aankleding stralen een grote authenticiteit uit. De begijntjes hebben er als het ware maar even de kamer verlaten. Verder zijn een aantal kunst- en gebruiksvoorwerpen afkomstig uit andere gebouwen, ook van het Oud Gasthuis, in vitrinekasten opgesteld. De hiernavolgende beschrijving is verre van volledig en geeft de plaatsing weer zoals ze was in het najaar van 2005.

In de gang beneden hangt tegen de muur rechts een **Besloten Hofje**, uit het eerste kwart van de zestiende eeuw. In het open eikenhouten kistje staat een Mechels O.-L.-Vrouwbeeldje met Jezuskind te midden van passementswerk van bloemen, druiventrossen en vogels in gouddraad en relieken met banderollen. De Hortus Conclusus uit het Hooglied werd symbool voor de deugden van de wereldverzakende vrouwen die de begijnen waren. Hun kinderlijke vroomheid vond uitdrukking in de wat naïeve, met veel geduld vervaardigde besloten hofjes.

Even voorbij de deur ziet men rechts een product van deze begijnendevotie uit de achttiende of negentiende eeuw, met een beeldje van het Jezuskind, omringd door tal van relieken, kunstbloemen en zegels.

Besloten Hofje, 16de eeuw.

De kamer rechts is de 'Infirmieriekamer', uitgerust met drie eikenhouten **hemelbedden** uit de achttiende eeuw. Tussen de ramen staat een monumentale **Madonna met Kind**, afkomstig van het Oud Gasthuis. Het beeld dateert vermoedelijk uit het begin van de zeventiende eeuw. In de tonkast ziet men o.a. drie prachtige Mechelse

albasten reliëfs uit de eerste helft van de zeventiende eeuw, met de voorstelling van Jezus en de Samaritaanse en van de Geseling van Christus door **Gillis NENS**, en van de Bruiloft van Cana gesigneerd **SNN**, verder enige kostbare houten beelden daterend van de vijftiende tot de zeventiende eeuw. Tegen de muur hangt een **portret van Maria van Lille** (zeventiende eeuw), een begijn (+ 1452) die op het Herentalse hof als een heilige vereerd werd.

Aan de overkant van de gang ligt de statige ontvangstkamer. Er staat een **linnenpers** uit de zeventiende of achttiende eeuw en in toonkasten ziet men er een verzameling **apotheekepotten** (zestiende en zeventiende eeuw) en **kruidenboeken**, afkomstig van het Gasthuis. Men treft er ook drie bronzen **vijzels** aan, waaronder één van de Herentalse geelgieter **Frans CLAES**, gedateerd 1605. Het **Chinese porselein, Delfts en Naams aardewerk** zijn afkomstig van het Begijnhof zelf. Onder de schilderijen in deze kamer bemerken we een **Heilige Hiëronymus** in zijn werkcel (zeventiende eeuw), een populaire voorstelling, waarvan we trouwens in de Infirmieriekamer reeds een minder goed exemplaar konden zien. Eén van beide exemplaren werd door de Infirmierie aangekocht in 1662. De **Opwekking van Lazarus** is eveneens een veel verspreide voorstelling naar een schets van **Abraham BLOEMAERT**, in prent gebracht door **Jan MULLER** (ca. 1593). Het is in bruikleen van de Sint-Waldetrudiskerk. De overige schilderijen zijn godsdienstige voorstellingen en portretten.

Ontvangstkamer in de Infirmierie.

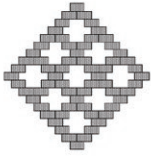
Via de reeds vroeger besproken vleugel deur met glazen uit 1716 en 1614 komen we links in de keuken. De haard, de 'Leuvense stoof', het vele keukengerei, de ingebouwde kasten en de waterpomp zorgen voor een zeer authentieke sfeer. De blauw en wit geglazuurde 'Delftse' tegels achter de pompsteen zijn hoogstwaarschijnlijk de originele uit 1716.

Aan de overkant van de gang bevindt zich de werkkamer, uitgerust met brei- en naaimachines. Aan de muren en achter een gordijn kan men diverse soorten **kant** bewonderen. Het kantklossen was immers van de zeventiende tot een stuk in de negentiende eeuw veruit de belangrijkste broodwinning voor de begijnen.

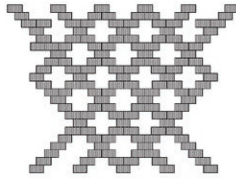
De sierlijke trap uit 1855 voert ons naar de verdieping. In de gang treft men twee typische **begijnenkasten** uit de zeventiende eeuw aan, evenals twee **engelenbeelden** uit de late zeventiende of achttiende eeuw, afkomstig van een biechtstoel. In de slaapkamer van de "moeder van de Infirmerie" staat een groot **hemelbed** en een eiken **bidstoel** uit de achttiende eeuw. Via een zijkamertje (met toiletstoel) kon ze de beweging in de traphal gadeslaan. In de overige kamers worden **beelden** en **gewaden** tentoongesteld, evenals een collectie **zilver**, **tin** en **koper** en tal van huiselijke gebruiksvoorwerpen. Een **Christus op de Koude Steen** uit het Oud Gasthuis draagt evenals die van de Begijnhofkerk een loden mantel. Ook enkele **portretten** van een man en een vrouw uit 1616, van een kind uit 1626 en nog twee van een man en een vrouw door **P. CASELOFF** uit 1655 trekken de aandacht.

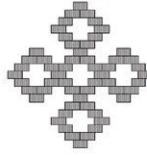
Metselaarstekens bij het poortgebouw 1/29.

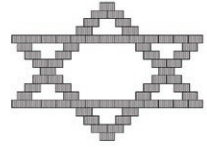
1. gesloten geploegde akkervorm (vruchtbaarheidssymbool)

2. combinatie van twee met St.-Andrieskruis doorsneden ruiten (vruchtbaarheidssymbool)

3. ruitenkruismotief (de ruit als teken voor de aarde)

4. Zespuntige ster (david- of jodenster); hexagram; een combinatie van twee gelijkzijdige driehoeken. De driehoek met de naar boven gerichte punt symboliseert het mannelijke, die met de punt naar beneden het vrouwelijke

5. met St.-Andrieskruis doorsneden ruit.

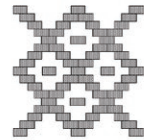
6. kelk (met hostie?)

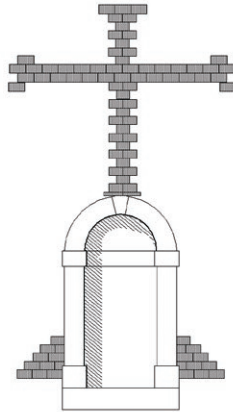
7. hartvorm (liefdessymbool)

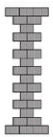
8. hartvorm (liefdessymbool)

9. met St.-Andrieskruis doorsneden ruit. Het St.-Andrieskruis of Andreaskruis dankt zijn naam aan de apostel Andreas, die aan dergelijk kruis zou genageld zijn.

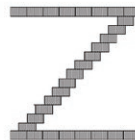
12. Latijns kruis (christelijk religieus symbool met armen van verschillende lengte) + gevelnis met beeld van H. Begga

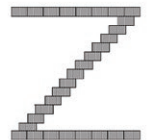
10. datum 1622

11. datum 1622

13. datum 1622

14. datum 1622

- W. VAN SPILBEECK, *Geschiedenis van Herenthals*, Herenthals, 1938.
- J.R. VERELLEN, *De oudste breed-uitgewerkte Begijnenregel. De Statuten van het Begijnhof te Herenthals (1461-1489)*, in *Bijdragen tot de geschiedenis, bijzonderlijk van het Oud Hertogdom Brabant*, reeks III, 1, 1949, p. 198-225. Anastatische heruitgave, Herenthals, 2002 (Centrum voor Historische Wetenschap, nr. 5).
- J.R. VERELLEN, *Oorkonden van het Begijnhof te Herenthals*, in *Bijdragen tot de geschiedenis, bijzonderlijk van het Oud Hertogdom Brabant*, reeks III, 3, 1951, p. 122-131 en 177-187. Anastatische heruitgave, Herenthals, 2001 (Centrum voor Historische Wetenschap, nr. 4).
- J.M. GORIS, *'n Stad maakt geschiedenis. Bijdrage tot de aloude geschiedenis van de stad Herenthals*, Herenthals, 1969.
- J. JANSEN, *Fotoreperatorium van het meubilair der Belgische bedehuizen. Kanton Herenthals*, Brussel-Antwerpen, 1977.
- C. VERCAMMEN, *Inventaris van het roerend kunstbezit van het Oud Gasthuis en het Begijnhof van Herenthals*, ms., s.d. (1978-1980).
- J.M. GORIS, *Herenthals goed bekeken. Cultuurhistorische gids voor Groot-Herenthals: Herenthals, Noorderwijk en Morkhoven*, Herenthals, 1981.
- H. SELS, *De geschiedenis van de Herentalse infirmerie op het Begijnhof tijdens de XVIIde en de XVIIIde eeuw*, in *Historisch Jaarboek van Herenthals*, I, 1986, p. 65-94 en 193-202; II, 1987, p. 81-120.
- J.M. GORIS, *Slotakkoord van meer dan zeven eeuwen Begijnhof te Herenthals. De laatste begijntjes op het Herentalse hof*, in *Historisch Jaarboek van Herenthals*, II, 1987, p. 161-166; IV, 1989, p. 149-174.
- G. VAN DIJCK, *140 jaar Normaalschool Herenthals*, Kasterlee, 1988.
- J. JANSEN, *Het kunstpatrimonium van het O.C.M.W.-Herenthals*, Brussel-Herenthals, 1992.
- P. VANDENBROECK, *Hooglied. De beeldwereld van religieuze vrouwen in de Zuidelijke Nederlanden vanaf de 13de eeuw*, tentoonstellingscatalogus, Brussel, 1994.
- Begijnen en begijnhoven*, Brussel, 1994 (ARA, Educatieve Dienst, dossiers, tweede reeks, 08).
- J. COOLS, L. VAN LANGENDONCK, L. VAN DIJCK, L. DEKONINCK, *Bouwhistorisch en materieel-technisch vooronderzoek van de St.-Catharinakerk op het Begijnhof te Herenthals*, onuitgegeven eindrapport onder leiding van arch. P. Bellemans en R. Steenmeijer, 1998.

J.-M. GORIS, *Het laatste begijntje te Herentals overleden*, in *Historisch Jaarboek van Herentals*, IX, 1999, p. 126-127.

J. COOLS, *Een besloten hofken. Twee afsluitmuren van het Herentalse begijnhof gerestaureerd*, in *Historisch Jaarboek van Herentals*, X, 2000, p. 159-168.

J. COOLS, *Aspecten van metaal te Herentals*, Herentals, 2001.

M. HEIRMAN, *Langs Vlaamse begijnhoven*, Leuven, 2001.

Bouwen door de eeuwen heen. Inventaris van het cultuurbezit in België. Architectuur. Deel 16n3. Kanton Herentals, Brussel-Turnhout, 2001.

L. VAN LANGENDONCK, *Het familiebedrijf van Joseph Van Aerschot en zonen, decoratieschilders*, in *Historisch Jaarboek van Herentals*, XII, 2002, p. 195-215.

J. COOLS, *Van steen gebouwd in Herentals*, Herentals, 2003.

J. COOLS, *Bouwgeschiedenis van het Sint-Catharinabegijnhof van Herentals. Een onderzoek op basis van het OCMW-archief*, onuitgegeven studie, Herentals, 2004.

P. BELLEMANS, T. BELLEMANS, A. LUYTEN en J. COOLS, *Stad Herentals. Herwaarderingsplan Begijnhof. Deel 1. Culturele, historische en esthetische analyse van de gebouwen (toestand september 2004)*, onuitgegeven studie, Herentals, 2004-2005.

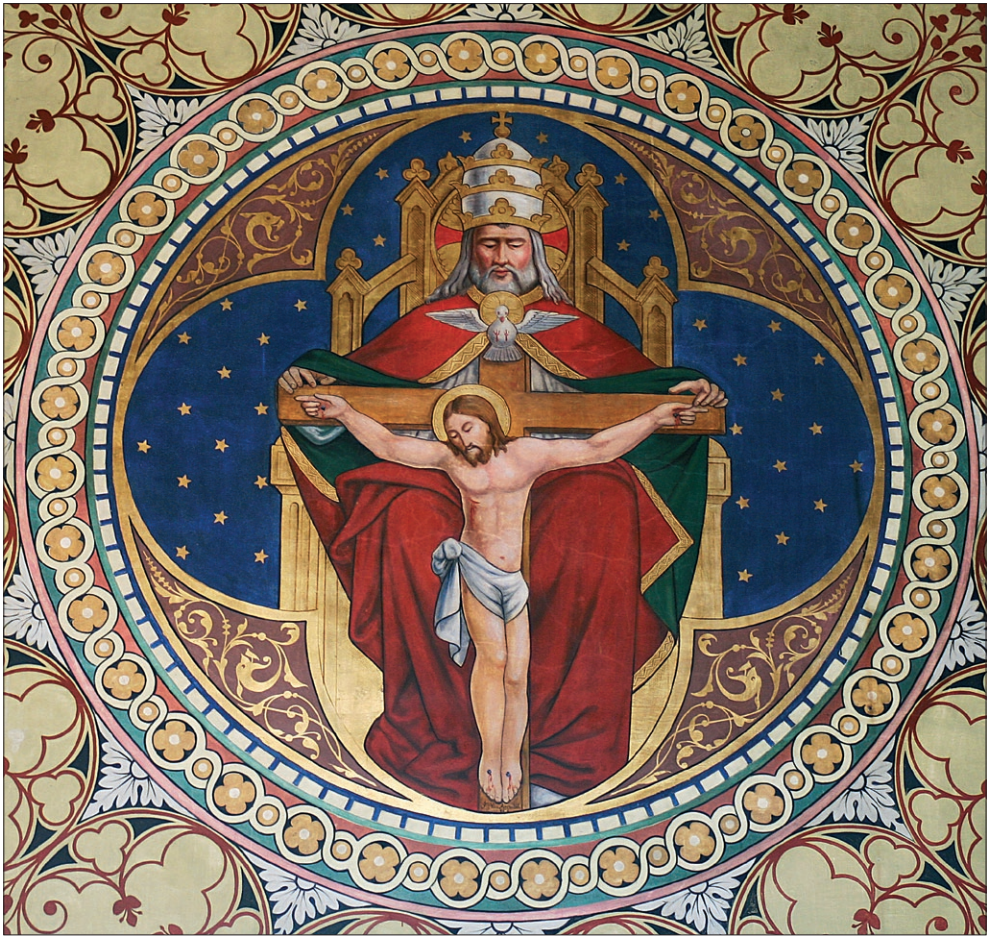
J. WILLEMS, *De Commissie van Burgerlijke Godshuizen van Herentals en het beheer van de onroerende goederen (1795-1815)*, onuitgegeven licentiaatsverhandeling, Antwerpen, 2005.

J. COOLS, *Houdt van Herentals*, Herentals, 2005.

Beeld van de H.Catharina, hout, 19de eeuw.

Uitgave van het stadsbestuur van Herentals

